

บทบาทและการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการใน
อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

The Role's Public Welfare Management of Sangha Administrators in
Bang Khonthi District, Samutsongkhram Province

พระครูปราโมทย์ปัญญาวัฒน์ (บุญเลิศ เตชบุญโณ)

Phrakhru Pramotepanyawat (Boonlert Tajapukhio)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: sdamnoen@yahoo.com

Received December 20, 2019; Revised December 25, 2019; Accepted March 30, 2020

บทคัดย่อ

สภาพปัญหาของสังคมไทยวิถีชีวิตของประชาชนที่รับอารยธรรมตะวันตกมากขึ้น กระทั่งความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ทำให้บุคคลที่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดลดลงไป ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวัดและพระสงฆ์กับประชาชนที่ห่างกัน ขาดการส่งเสริมการให้ความร่วมมือในกิจกรรมการทำนุบำรุงดูแลรักษาวัดและกิจการในพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร ส่งผลให้โอกาสของประชาชนที่จะได้ศึกษารับรู้หลักธรรมทางศาสนาน้อยลง ปัจจุบัน วัดจึงเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของบรรดาพุทธศาสนิกชน มีหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคม หรือกล่าวได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรม ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ของสังคม ซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทางศิลปะ วรรณคดี คติธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน วัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรม เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ การสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ที่ได้รับความลำบาก หรือแม้กระทั่งช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม การสาธารณสงเคราะห์จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

คำสำคัญ: การจัดการ; สาธารณสงเคราะห์; พระสังฆาธิการ

Abstract

Problems of Thai society, way of life of people who accept more western civilization. Even the need for a career Causing people to have participated in various activities within the temple also decreased The relationship between the temple and the monks and the people was far apart. Lack of promotion and cooperation in activities to maintain and maintain temples and Buddhist affairs as they should As a result, the people have less opportunity to learn about religious principles. Has the function of placing The foundation for social prosperity Promote solidarity Stability to society Help reduce social problems Promote the effectiveness of social control In other words, the temple is a religious and cultural center. People use it as a living norm and unique to society. Which can be found from the expression of art, literature, moral, traditions, traditions, etc. from the past to the present Temples and monks also play a leading role. He is the psychological leader of the people in society. The monks also play a role in society in areas such as social development. Social work Support for those in need The one who has suffered Or even help solve various problems that arise in society Public welfare is therefore important as the implementation of various forms of social, material and psychological assistance that are not contrary to the discipline.

Keywords: Management, Public welfare, Monk.

บทนำ

พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานพระพุทธโอวาทแก่พระสาวกในคราวที่ทรงส่งออกไปประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรกว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” ตามคำสอนเรื่องทศ 6 ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงกล่าวถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะพึงมีต่อพุทธบริษัทไว้ 6 ประการ ประกอบด้วย ห้ามมิให้กระทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ทำสิ่งที่ฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง และบอกทางสวรรค์ให้ ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาหนึ่งของโลกที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการหล่อหลอมหรือขัดเกลาอุปนิสัยใจคอบุคคลให้ละเอียดอ่อน มีความรัก ความเมตตา และความเอื้ออาทรต่อกันและกัน มีหลักคำสอนที่มีลักษณะเป็นสากล สามารถพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการปฏิบัติให้เข้าถึง (จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2547)

วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของบรรดาพุทธศาสนิกชน มีหน้าที่ในการวาง รากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่สังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคม หรือ กล่าวได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรม (ใจ บุญชัยมิ่ง, 2560; สุริยนต์ น้อยสงวน, 2561) ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ของสังคม ซึ่งจะพบได้จาก

การแสดงออกทางศิลปะ วรรณคดี คติธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน วัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรม เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ การสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ที่ได้รับความลำบาก หรือแม้กระทั่งช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

วัดเป็นตัวแทนสถาบันพระพุทธศาสนา โดยมีมหาเถรสมาคมและพระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครอง บริหารคณะสงฆ์และการพระศาสนาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง และระเบียบประเพณีของสังคมไทยในทุกส่วนทุกระดับ โดยคำว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง คณะสงฆ์ เป็นผู้ขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาให้ปฏิบัติถูกต้อง (สำนักงานเจ้าคณะภาค 16, 2547) ส่วนคำว่า การคณะสงฆ์ หรือการพระศาสนา หมายถึง ภารกิจ 6 ประการ ประกอบด้วย การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยวิธีดำเนินการ ทั้ง 6 ประการดังกล่าว บางประการมีกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตที่ถือปฏิบัติตามจารีตที่มีอยู่ (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2540) โดยนัยนี้ สาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล หรือการอุดหนุนจนเจือสภาวะที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป 4 ประการ ได้แก่ 1) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบลกิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่น ๆ 3) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าปลูกต้นไม้ และอื่น ๆ และ 4) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วมพร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนกรสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัยซึ่งได้แก่ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), 2540)

การสาธารณสงเคราะห์จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่โครงการบรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุและสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณรและวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาสภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น การออมทรัพย์ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้านการสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้ เป็นต้น (พระมหาบัว ปิยวณฺโณ, 2549)

อำเภอบางคนทีเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสมุทรสงคราม มีการแบ่งเขตการปกครองเป็น 4 ตำบล สำหรับวัดในเขตการปกครองของคณะสงฆ์อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม มีทั้งหมด 22 วัด มีพระภิกษุ จำนวน 241 รูป (สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอบางคนที, 2560) ทั้งนี้ได้ดำเนินงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ตามนโยบายและแนวทางการดำเนินงานที่ระบุไว้ในสารภาค 15 ความว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานในส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยเหลือสังคมได้ เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือการจัดบริหารให้ในพิธังงานศพโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย ไม่เรียกเก็บค่าน้ำค่าไฟ ไม่เรียกเก็บค่าเจ้าพนักงาน ตลอดทั้งการให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในและนอก ในส่วนของภายใน ได้แก่ การอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาทำบุญที่วัดให้เหมาะสม สะอาด สะดวก สบาย และในส่วนของภายนอก ได้แก่ การสงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้โดยไม่นิ่งดูดาย เป็นต้น (พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ พุสฺสธมฺโม), 2548)

อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาของสังคมไทยวิถีชีวิตของประชาชนที่รับอารยธรรมตะวันตกมากขึ้น กระทั่งความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ทำให้บุคคลที่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดลดลงไปด้วย ขาดการส่งเสริมการให้ความร่วมมือในกิจกรรมการทำนุบำรุงดูแลรักษาวัดและกิจการในพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร ส่งผลให้โอกาสของประชาชนที่จะได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาน้อยลง มีผลให้คุณธรรมจริยธรรมในสังคมเสื่อมลง ประกอบกับวัดมีหลายแห่งได้มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านวัตถุ มีการก่อสร้างที่ใหญ่โตสวยงาม ใช้งบประมาณจำนวนมาก ทำให้เกิดความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับสภาพชุมชนเศรษฐกิจและการใช้งาน เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมของวัด มุ่งหารายได้เข้าวัดมากเกินไป พระสงฆ์ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน รวมทั้งการปฏิบัติและเผยแผ่แก่ประชาชน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550) ไม่มีองค์ความรู้หรือขาดเอาใจใส่ที่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยไม่ได้จัดตามเกณฑ์มาตรฐานในการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการศึกษา และการสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น (กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561)

พระสังฆาธิการ

คำว่า พระสังฆาธิการ ปรากฏครั้งแรกในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2506) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ เกิดจากการเปลี่ยนคำว่าพระคณาธิการมาใช้เป็นพระสังฆาธิการให้สอดคล้องกับ

ลักษณะการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของฝ่ายอาณาจักรจึงเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของฝ่ายพุทธจักรตามไปด้วย

คำว่า พระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ แปลว่า พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิ์ขาดในทางคณะสงฆ์ หรือ พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง นั่นเอง ซึ่งในตวับท หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่ง ดังนี้

1. เจ้าคณะใหญ่
2. เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
3. เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
4. เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
5. เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
6. เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

โดยนัยนี้ เจ้าคณะและเจ้าอาวาส เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมายและครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะมีอำนาจเต็มตามที่ตามตำแหน่ง ก็เพราะได้รับการมอบหมาย (พระธรรมปิฎกโศภน (วรวิทย์ คงคปภุโณ), 2535)

จากข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ประชาชนในสภาพสังคมไทยปัจจุบัน มีดังนี้

1. ให้ที่พักอาศัย ตลอดจนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และทุนการศึกษาแก่เด็ก จากครอบครัวที่ยากจน
2. ให้สถานศึกษาของรัฐและท้องถิ่นใช้ที่ดินของวัดเป็นที่ตั้งและใช้เป็นอาคารเรียน
3. ให้วัดตั้งและดำเนินการโรงเรียนราษฎร์เองตามกฎหมาย โรงเรียนราษฎร์เป็นโรงเรียนสำหรับนักเรียนยากจน ให้ศึกษาเล่าเรียนโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน บางแห่งจัดเก็บค่าเล่าเรียนแต่ในอัตราต่ำ บางวัดจัดให้มีการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษา

4. จัดการสอนศีลธรรม จริยธรรมในโรงเรียน โดยคณะสงฆ์เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการส่งพระภิกษุไปช่วยสอนศีลธรรม จริยธรรม ไปตามโรงเรียนต่างๆ มีการสอนรายชั่วโมงตามหลักสูตร หรือไปสอนในรูปแบบการประชุม สัมมนา ให้สถานศึกษาเป็นครั้งคราว ทั้งในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา ที่พระราชอาณาจักรตลอดจนจัดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนตามสำนักของสงฆ์

5. จัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ เป็นการสงเคราะห์ด้านการศึกษาที่กรมการศึกษาร่วมกับเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ จัดขึ้น เพื่อวางรากฐานการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียนในท้องถิ่น เป็นการปลูกฝังให้เด็กใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ให้พระภิกษุ สามเณร ผู้มีความรู้ความสามารถได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นและชุมชนที่อาศัย

การจัดการ

การบริหารการจัดการเป็นกระบวนการวางแผนการจัดองค์การ การดำเนินงานและการควบคุมเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย (Wagner & Hollenbeck, 1995) การบริหารจึงเป็นศิลปะของการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ที่พร้อมด้วยกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การเป็นผู้นำและการควบคุม (Holt, 1993) กล่าวคือ การบริหารเป็นศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก (เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, 2547) ทฤษฎีการบริหารเป็นศาสตร์ที่มีองค์ประกอบของความรู้ หลักและกฎเกณฑ์จากศาสตร์สาขาต่าง ๆ เพื่อไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการบริหารแล้วนำไปสู่การปฏิบัติจริง การบริหารที่จะประสบผลสำเร็จได้นั้น ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถประสบการณ์และทักษะของผู้บริหาร การประยุกต์เอาทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับการบริหารสู่การปฏิบัติจริงอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ที่สำคัญทฤษฎีทางการบริหารมีจำนวนมากมายเพราะนักบริหารสามารถนำมาใช้บูรณาการหรือการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้แทบทั้งสิ้นซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของนักบริหารว่าจะนำเอาหลักการทฤษฎีมาใช้ให้เหมาะสมกับองค์การของตน (จันทร์ธานี สงวนนาม, 2545)

ความสำคัญของการจัดการอยู่ที่ผู้บริหารจะเห็นความสำคัญในฐานะนักบริหารผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง และบางครั้งก็มีอิทธิพลต่อบุคลากรในองค์กรโดยรวมทั้งหมดที่จะทำให้เกิดความเชื่อใจ และยอมทำตามในคำสั่งของผู้บริหาร เพราะนักบริหารได้ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร ความสำคัญของการบริหารจัดการมาจากลักษณะสำคัญ คือ การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง การบริหารเป็นงานที่มีจุดหมาย การบริหารเป็นแนวทางสำคัญ การบริหารเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคน การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยการบริหารใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน และเจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเอง

พระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสถือเป็นบุคคลสำคัญของภารกิจนี้ เพราะเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่โดยตรง จึงเป็นผู้ที่ทราบปัญหาความทุกข์ยาก หรือความต้องการของคนในชุมชนเป็นอย่างดี จึงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ตรงจุด เช่น เมื่อมีคนขัดสนด้านที่อยู่อาศัยและมีฐานะยากจน ก็อนุญาตให้เช่าที่ดินวัดโดยเสียค่าเช่าในราคาถูกลง (พระครูสถิตกมลธรรม, 2561)

พื้นที่ของอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม มีการจัดฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันต์ต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลที่วัดดำเนินการเองโดยร่วมกับพัฒนาการชุมชน ซึ่งเป็นแบบให้เปล่า ไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ และไม่มีเงื่อนไขใด ๆ กับผู้ที่เข้าอบรมทั้งสิ้น นี่ถือเป็นความโชคดีของวัดที่ได้เปรียบกว่าองค์กรการกุศลอื่น ๆ เพราะกิจการของวัดก็อาศัยแหล่งเงินทุนหลักจากเงินบริจาคของประชาชน มีประชาชนในพื้นที่ที่มีฐานะดีเป็นกำลังสำคัญของวัด และด้วยพื้นฐานของคนไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งชีวิต จึงมีความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการให้ทานอย่างมาก พุทธศาสนิกชนมีความศรัทธาเชื่อมั่น

ว่าการให้ทานนั้นเมื่อให้แล้ว ผู้ที่รู้จักให้ย่อมเป็นผู้ที่ได้รับเป็นธรรมดา โดยผลนั้นจะย้อนกลับมาหาตัวของผู้ที่ทำเอง (พระมหานพพล กนฺตสีโล, 2561)

การสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้ (พระราชรัตนมณี ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), 2538)

การสาธารณสงเคราะห์ ยังเป็นกิจกรรมการทำงานช่วยเหลือชาวบ้านหรือคนส่วนมากหรือคนทั่วไป หน้าที่ของเจ้าอาวาสตามมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ข้อ 4 บัญญัติไว้ว่า “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” ความหมายของข้อนี้ คือ ให้วัดกับบ้านต่างถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวบ้านช่วยกันทำนุบำรุงวัด บางคนถึงจะยากจนหาเช่ากินค่า อาศัยกระท่อมที่ชำรุดทรุดโทรมเป็นที่พำนักอาศัย แต่ด้วยแรงศรัทธามีเงินเพียงเล็กน้อยก็บริจาคสมทบสร้างกุฏิ วิหาร ถาวรวัตถุ ในวัดเพื่อความผาสุกของพระ ทางวัดจึงมีหน้าที่ต้องอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านบ้าง ในทางที่ขอบนว่าเป็นงานด้านการสาธารณสงเคราะห์โดยตรง

ดังนั้น การสาธารณสงเคราะห์จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่โครงการบรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุและสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณรและวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาสภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การขอมทรัพย์ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้านการสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้ เป็นต้น (พระมหาบัว ปิยวณฺโณ, 2549) อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของหลักการบริหารและการจัดการวัดด้านสาธารณสงเคราะห์ควรสอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน (คะเนิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร, 2545)

การดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน จำเป็นต้องเป็นการพัฒนาให้ก้าวหน้า ทันทับปัญหาของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ตามยุคสมัย เมื่อทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงไป ก็มีความจำเป็นที่การบริหารจัดการก็จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ไม่สามารถคงรูปแบบเดิมๆ ไว้ได้ ทั้งทางด้านการจัดรูปแบบขององค์กร และวิธีการในการดำเนินโครงการ ทางด้านตัวบุคคลผู้บริหารก็เช่นเดียวกัน คงต้องมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองให้ทันยุคสมัย ไม่สามารถยึดติดกับสถานะและสถานการณ์เดิม ๆ ได้อีกต่อไป

การดำเนินงานในด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูล ต้องการการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องนำหลักคุณธรรม 3 คือ อุปการะ สังคหะ และกตัญญูทศเวท มาใช้ในการพัฒนาจะประสบ

ความสำเร็จมากขึ้น โดยในเบื้องต้นนั้น ให้ทุก ๆ วัดจัดสถานที่ของวัดให้สามารถรองรับการดำเนินงานต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เป็นสัดส่วน ซึ่งโดยทั่วไป ควรแบ่งเป็นส่วนเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์ ซึ่งในส่วนเขตธรณีสงฆ์นั้น ได้แก่ พื้นที่ในอารามที่วัดกำหนดพื้นที่บางส่วนที่หลีกเลี่ยงจากการจัด แบ่งเขตสำคัญ คือ เขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส ให้เป็นเขตพื้นที่สำหรับเอื้อประโยชน์ใช้สอยในเชิงสาธารณประโยชน์ (พระครูสมุทรวรปัญญาพล, 2561)

พระสังฆาธิการในอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล จำเป็นต้องเอาหลักธรรมที่มี ๔ ประการ ได้แก่ หน้าที่ ความดี ความจริง และเหตุผล มาใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนา ประกอบด้วย หน้าที่ คือ ทุกท่านทุกคนมีหน้าที่ที่ต้องทำแตกต่างกัน ดังนั้น เมื่อเราท่านทั้งหลายรู้จักตำแหน่งหน้าที่ของตนเองดีแล้วก็สามารถนำมาพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว ความดี คือ สิ่งที่จะนำมาพัฒนาจะต้องมุ่งเน้นสิ่งที่เป็นคุณงามความดีเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้รำลึกนึกถึง ความจริง คือ ทำทุกอย่างให้โปร่งใส พัฒนาด้วยความจริงใจ ทุกอย่างสามารถตรวจสอบได้ และเหตุผล คือ ไม่ว่าจะพัฒนาอะไรก็แล้วแต่ ต้องมุ่งเน้นหลักความเป็นเหตุเป็นผลให้มากที่สุด (พระมหานพพล กนตสิโล , 2561)

บทสรุป

คณะสงฆ์ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ต้องดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ตามศักยภาพที่กระทำได้ และที่ทุก ๆ วัดดำเนินงานอยู่ในปัจจุบัน คณะสงฆ์ทุกระดับให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเต็มกำลัง ตามกฎหมายมาตรา ๒๓ (พ.ศ. 2541) ว่าด้วย ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ที่ระบุให้พระสังฆาธิการทุกระดับชั้นมีหน้าที่ในการควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี ดังนั้น การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลนี้ จึงมีอยู่ทุกวัด

การบริหารจัดการเป็นกระบวนการวางแผนการจัดองค์การ การดำเนินงานและการควบคุม เพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย การบริหารจึงเป็นศิลปะของการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ที่พร้อมด้วยกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การเป็นผู้นำและการควบคุม กล่าวคือ การบริหารเป็นศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก การจัดการอยู่ที่ผู้บริหาร จะเห็นความสำคัญในฐานะนักบริหารผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง และบางครั้งก็มีอิทธิพลต่อบุคลากรในองค์กรโดยรวมทั้งหมดที่จะทำให้เกิดความเชื่อใจ และยอมทำตามในคำสั่งของผู้บริหาร เพราะนักบริหารได้ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร ความสำคัญของการบริหารจัดการมาจากลักษณะสำคัญ คือ การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง การบริหารเป็นงานที่มีจุดหมาย การบริหารเป็นแนวทางสำคัญ

พระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงถือเป็นบุคคลสำคัญของภารกิจนี้ เพราะเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่โดยตรง จึงเป็นผู้ที่ทราบปัญหาความทุกข์ยาก หรือความต้องการของคนในชุมชนเป็นอย่างดี จึงแก้ไข

ปัญหาต่าง ๆ ได้ตรงจุดทุก ๆ วัดในพื้นที่อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม มีการสงเคราะห์ประชาชน ทั้งทางด้านวัตถุ และสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ โดยในด้านวัตถุซึ่งเป็นสิ่งที่จับต้องได้นั้น เห็นได้ว่า มีการให้ใช้พื้นที่ของ วัดเพื่อสงเคราะห์ผู้ยากไร้ เช่น การให้เช่าที่ดินเป็นที่ปลูกบ้านเพื่อพักอาศัยในราคาถูก เป็นต้น ส่วนในด้าน สิ่งที่ไม่ใช่วัตถุนั้น หรือการสงเคราะห์ด้านจิตใจด้วยธรรมะสำหรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีอยู่เป็น ปกติวิสัย เพราะวัดเป็นสถานสงเคราะห์แก่ผู้ทุกข์ยากลำบากใจหรือผู้ที่มีความทุกข์ในชีวิต สามารถเข้ามา หาความสงบ และหลักธรรมะสำหรับแก้ปัญหา

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- คะเนิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร. (2545). *หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุค ไสภกิจวัตน์*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- จันทรานี สงวนนาม. (2545). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตพอยท์.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2547). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- ใจ บุญชัยมิ่ง. (2560). การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 17(2), 115-126.
- เดมศักดิ์ ทองอินทร์. (2547). *ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.
- พระครูสถิตกมลธรรม. (2561). เจ้าคณะตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม. *สัมภาษณ์*, 18 กันยายน 2561.
- พระครูสมุทรปัญญาพล. (2561). เจ้าคณะตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, *สัมภาษณ์*, 18 กันยายน 2561.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2540). *การคณะสงฆ์และพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). (2548). *สารภาค 15*. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2553). *วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระมหานพพล กนฺตสิโล. (2561). เจ้าคณะตำบลบางคนที อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, *สัมภาษณ์*, 16 กันยายน.

พระมหาบัว ปิยวณฺโณ. (2549). *การจัดระเบียบสังฆมณฑล*. นนทบุรี: รุ่งโรจน์การพิมพ์.

พระราชรัตนมณี (ชัยวัฒน์ ปณฺณาสิริ). (2538). *การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด*,
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

สำนักงานเจ้าคณะภาค 16. (2547). *คู่มือปฏิบัติงานคณะสงฆ์*. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเจ้าคณะภาค16.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2550). *คู่มือวิชาการโครงการคนรักวัด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบางคนที่. (2560). *ฐานข้อมูลสถิติพระภิกษุจำพรรษา ประจำปี 2560*.
สมุทรสงคราม: สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบางคนที่.

สุริยนต์ น้อยสงวน. (2561). โครงการสหบาลข้าวของพระครูพิพิธประชานาถ. *วารสารศิลปการจัดการ*, 2
(3), 152-165.

Holt, D.H., (1993). *Management Principles and Practices*. New Jersey: Prentice-Hall.

Wagner, J.A., & Hollenbeck J.R., (1995). *Management of Organization Behavior*. New Jersey:
Prentice-Hall.